

COĞRAFYAYI FARKLI OKUYAN MARJİNAL BİR COĞRAFYACI: YVES LACOSTE¹

A MARGINAL GEOGRAPHER WHO READS GEOGRAPHY DIFFERENTLY: YVES LACOSTE

Ali Ekber GÜLERSOY²

ÖZET

Yves Lacoste'un Türkçe'ye çevrilen kitapları olsa da Türk bilim dünyasında bilinirliği istenilen düzeyde değildir. Sözü edilen nedenle bu makale kaleme alınmıştır. Yves Lacoste, fiziki coğrafya ile başladığı akademik serüvenine tarih, sosyoloji gibi sosyal bilimlerle harmanladığı beşerî coğrafyayla devam etmiştir. Başka bir deyişle kendisi hem doğal ortam özelliklerini hem de sosyo-ekonomik-kültürel özellikleri bütüncül olarak irdeleyebilen nadir coğrafyacılarıdır. İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı sonrası Batı Avrupa'da jeopolitik kavramından nefret edilirken Hérodote adında bir jeopolitik dergisi çıkarması O'nu başka bir entelektüel düzleme taşımıştır. Bu nedenle kendisine "modern Fransız jeopolitiğinin babası" unvanı verilmiştir. Yves Lacoste'u coğrafyacılar arasında özgün kılan bir diğer husus ise mazlumların, az gelişmiş ülkelerin sorunlarını güçlü bir şekilde vurgulamasıdır. Bu kapsamda Vietnam Savaşı sürecinde ABD ordusunun Vietnamlıların aleyhine olacak şekilde coğrafi (özellikle jeomorfolojik) özellikleri gayrinizami bir şekilde kullanması, Lacoste'un güçlü bir muhalefet sergilemesine neden olmuştur. Bu çerçevede 'Coğrafya her şeyden önce savaş yapmaya yarar. Ancak coğrafya sadece savaş yapmak için değildir' sözünün Lacoste'un emperyalist dünyaya ironik bir mesajı olarak okunması yerinde olacaktır. Günümüzde jeopolitik teorilerden çok jeopolitik problemlere (jeopolitik boşluk alanlarına) dikkat çeken Lacoste, çözümün söz konusu problemlerin objektif olarak ortaya konması ile bulunabileceğini belirtmektedir. Özetle Yves Lacoste Fransız coğrafya ekolünün tarih-coğrafya sentezini aşarak varlığı ret edilen jeopolitik ile coğrafyayı bütüncül şekilde ele alarak egemenlerin coğrafyayı manipüle etmelerine güçlü bir şekilde itiraz etmiştir. Söz konusu perspektifle Yves Lacoste'u ezilen halkların mazlumların sözcülerinden birisi olarak görmek mümkündür. Lacoste'un makalede kısa içeriği verilen kitaplarının Türkçeye çevrilmesi yerinde bir girişim olacaktır.

ABSTRACT

Even though Yves Lacoste has books translated into Turkish, his recognition in the Turkish scientific world is not at the desired level. For the aforementioned reason, this manuscript was written. Yves Lacoste started his academic adventure with physical geography and continued with human geography, which he blended with social sciences such as history and sociology. In other words, he is one of the rare geographers who can examine both natural environment characteristics and socio-economic-cultural characteristics holistically. While the concept of geopolitics was hated in Western Europe after the Second World War, publishing a geopolitical magazine called Hérodote took him to another intellectual level. For this reason, he was given the title of "father of modern French geopolitics". Another thing that makes Yves Lacoste unique among geographers is that he strongly emphasizes the problems of the oppressed and underdeveloped countries. In this context, during the Vietnam War, the US army's irregular use of geographical (especially geomorphological) features to the detriment of the Vietnamese people caused Lacoste to express strong opposition. In this context, 'Geography is, above all, use for waging war. However, it would be appropriate to read the words 'geography is not just for waging war' as Lacoste's ironic message to the imperialist world. Lacoste, who today draws attention to geopolitical problems (geopolitical gap areas) rather than geopolitical theories, states that the solution can be found by presenting the problems in question objectively. In summary, Yves Lacoste went beyond the history-geography synthesis of the French school of geography and dealt with geopolitics and geography in a holistic manner, the existence of which was denied, and strongly objected to the manipulation of geography by the rulers. With this perspective, it is possible to see Yves Lacoste as one of the spokespersons of the oppressed peoples and the oppressed. It would be

¹ Bu makale, Coğrafya Eğitimi Derneği, Tevfik Fikret Okulları ve İzmir Fransız Kültür Merkezi'nin iş birliğiyle düzenlediği Coğrafya Bilimi ve Eğitiminde Fransız Ekolü Semineri'nde sunulan "Coğrafyayı Farklı Okuyan Marjinal Bir Coğrafyacı: Yves Lacoste" başlıklı bildirinin düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Buca / İzmir, ali.gulersoy@deu.edu.tr.

an appropriate initiative to translate Lacoste's books, the brief content of which is given in the manuscript, into Turkish.

GİRİŞ

Yves Lacoste'un Türkçe'ye çevrilen kitapları (*Az Gelişmiş Ülkeler*, *İbni Haldun: Tarih Bilimin Doğuşu*, *Üçüncü Dünyanın Geçmişi*, *Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar*, *Büyük Oyunu Anlamak*, *Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi*) olsa da Türk akademiyasında bilinirliği istenilen düzeyde değildir. Söz konusu neden kapsamında bu makalenin hazırlanmasına karar verilmiştir. Makale kapsamında öncelikle Yves Lacoste'un kısa yaşam öyküsü ve başlıca eserlerine değinilecek sonrasında Yves Lacoste'un özgün coğrafi bakış açısından bazı örneklerle yer verilecektir.

Şekil 1. Yves Lacoste, coğrafyayı farklı okuyan marjinal bir coğrafyacısıdır.

1. YVES LACOSTE'UN KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ ve BAŞLICA ESERLERİ

Yves Lacoste (Şekil 1), 7 Eylül 1929'da Fas'ın Fes kentinde doğmuştur. Orta ve yüksek öğrenimini Paris'te tamamlayarak 1952'de Fas'a dönmüştür. Coğrafya öğretmenliği diplomasını aldıktan sonra Cezayir'e geçmiştir. Bir yandan öğretmenlik yaparken, bir yandan da Büyük Kabiliye yöresinde jeomorfoloji araştırmalarına (*Rharb Ovasının Jeomorfolojisi*, *Yüksek Lisans Tezi*) girişmiştir. Ancak bir süre sonra çalışmalarını insani, iktisadi, toplumsal ve siyasal sorunlar üzerinde yoğunlaştırmıştır.

1954'te İbni Haldun'un yapıtıyla tanışması, O'nu Kuzey Afrika tarihiyle daha yakından ilgilenmeye yöneltmiştir. Bu kapsamda eşi etnolog Camille Lacoste-Dujardin ile Berberiler üzerinde çalışmalar yürütmüştür. Fransız Komünist Partisi (PCF)'nin bir üyesi (1956'ya kadar) olan Yves Lacoste, Cezayir'deki sömürgecilik karşıtı çevrelerle (Jean Dresch'in doktrini çerçevesinde) temas halinde olmuştur. Bu süreçte sömürgecilik karşıtı hareketlere katıldığı için 1955'te Cezayir'i terk etmek zorunda kalmıştır. Söz konusu dönemde sömürgeciliği çözümleyen birçok inceleme yazısı kaleme almıştır. 1955'te Fransa'ya dönerek üniversitede ders vermiş, özellikle 1960'ların başında Vincennes Üniversitesi'nde (Université Paris 8 Vincennes-Saint-Denis), sosyal bilimlerdeki çalkantıların olduğu bir ortamda (François Maspero'nun başlangıçta editörlüğünü yaptığı) Hérodote dergisini çıkarmıştır (1976).

1960'ta A. Prenant ve A. Noushi ile birlikte, ilk kitabı olan "Cezayir'in Geçmişi ve Bugünü (L'Algerie Passe et Present)" yayımlamıştır. Fransa'ya yerleşerek Sorbonne'da araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Yves Lacoste, iktisadi ve toplumsal coğrafya, özellikle de azgelişmişlik sorunları üzerinde uzmanlaşmıştır.

"Azgelişmiş Ülkeler (Les Pays Sous Developpes)" adlı yapıtı Türkçe dahil pek çok dilde yayımlanmıştır. Üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarına genel bir bakış niteliğindeki "Azgelişmişliğin Coğrafyası (Geographie du Sous-Developpement)" ise onbeş yılda beş kez basılmıştır. 1979'da "Üçüncü Dünyanın Birliği ve Çeşitliliği" başlıklı doktora tezini hazırlamıştır.

Modern jeopolitiğin babası Yves Lacoste Paris VIII Üniversitesi'nde (Saint-Denis) öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 1976'dan beri de bir coğrafya ve jeopolitik dergisi olan Herodote'un yayın yönetmenidir. Ayrıca her yıl yayımlanan *L'Etat du Monde (Dünyanın Durumu)* adlı iktisadi ve jeopolitik dünya yıllığının yayın kurulunda görevlidir. Fransız Jeopolitik Enstitüsü'nün (IFG) kurucusudur. 2000 yılında Saint-Dié Uluslararası Coğrafya Festivali'nde Vautrin Lud Ödülü'nü kazanmıştır. Yves Lacoste, aynı zamanda Legion of Honor şövalyesidir. Paris VIII Üniversitesi'nden (Université Paris 8 Vincennes-Saint-Denis) emekli olan Lacoste, aynı zamanda kurucusu olduğu Fransız Jeopolitik Enstitüsü'nde ders vermektedir.

Yves Lacoste, en tanınmış Fransız jeopolitologdur. Kendisi ne bu terimi ne de "jeopolitikçi" terimini sevmektedir. Kendisini 'coğrafyacı, jeopolitik uzman' olarak nitelemektedir.

1.1. Başlıca Eserleri: Yves Lacoste'un yayımlanan eserlerinden bazıları tarih sırasıyla şunlardır
(https://data.bnf.fr/fr/11910512/yves_lacoste/;
https://www.galignani.fr/listeliv.php?base=paper&mots_recherche=Yves+Lacoste):

1. L'Amérique latine (1955, Latin Amerika, Noël Salomon ile birlikte),
2. Les Pays sous-développés (1959) [Az Gelişmiş Ülkeler, Çev. Yaşar Gürbüz, Remzi Kitabevi, 1965],
3. L'Algérie passé et présent (1960, Cezayir'in Geçmişi ve Bugünü, Nousch Andre, Prenant Andre ile birlikte),
4. Géographie, classe de 4e (1962, Coğrafya, 4. sınıf),
5. La géographie active (1964, Aktif Coğrafya),
6. Géographie du sous-développement (1965, Azgelişmişliğin Coğrafyası),
7. Ibn Khaldoun-Naissance de l'histoire du Tiers-Monde (1966) [İbni Haldun: Tarih Bilimin Doğuşu, Üçüncü Dünyanın Geçmişi, Çev. Mehmet Sert, Ayrıntı Yay., 2012],
8. Géographie, classe de 5e (1970, Coğrafya, 5. sınıf),
9. Géographie, classe du 6e (1970, Coğrafya, 6. sınıf),
10. La Géographie ça sert d'abord à faire la guerre (1976) [Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar, Çev. Selim Sezer, Ayrıntı Yayınevi, 2014],
11. Géo-histoire 4, histoire, géographie, économie, éducation civique (1979, Jeo-tarih 4, tarih, coğrafya, ekonomi, yurttaşlık eğitimi),
12. Unite et Diversite (1980, Üçüncü Dünyanın Birliği ve Çeşitliliği, 3 Cilt),
13. Géographie générale, 2e, nouveaux programmes, travaux pratiques (1981, Genel coğrafya, 2., yeni programlar, pratik çalışma),
14. Contre les anti-tiersmondistes et contre certains tiersmondistes (1985, Üçüncü dünya karşıtlarına ve bazı üçüncü dünyacılar karşı),

15. Géopolitique des régions françaises (1986, Fransız Bölgelerinin Jeopolitiği, 3 Cilt, 1: Kuzey Fransa, 2: Atlantik cephesi, 3: Güneydoğu Fransa),
16. Questions de géopolitique, l'Islam, la mer, l'Afrique (1988, Jeopolitik Sorunlar, İslam, deniz, Afrika),
17. "Géopolitique des pays de la Loire, à la recherche d'une région perdue et retrouvée" (1989) de Jean Renard avec Yves Lacoste comme Préfacier (Loire Bölgesinin jeopolitiği, kaybolan ve bulunan bir bölgenin arayışında; Jean Renard tarafından, Yves Lacoste'un önsözüyle),
18. "Quand l'Allemagne pensait le monde, grandeur et décadence d'une géopolitique" (1990) de Michel Korinman avec Yves Lacoste comme Préfacier (Almanya dünyayı, jeopolitiğin ihtişamını ve çöküşünü düşündüğünde; Michel Korinman tarafından, Yves Lacoste'un önsözüyle),
19. Paysages Politiques: Braudel, Gracq, Reclus (1990, Siyasi manzaralar, Braudel, Gracq, Reclus),
20. Séisme au Moyen-Orient, éléments de réflexion sur la Guerre du Golfe (1991, Orta Doğu'daki deprem, Körfez Savaşı'na yansımaları),
21. Dictionnaire de Géopolitique (1993, Jeopolitik Sözlüğü),
22. Dictionnaire géopolitique des États (1994, Devletlerin Jeopolitik Sözlüğü),
23. La Légende de la terre (1996, Dünyanın efsanesi),
24. Vive la Nation-Destin d'une idée géopolitique (1998, Yaşasın millet! jeopolitik bir fikrin kaderi),
25. Géo-histoire de l'Europe médiane: Mutations d'hier et d'aujourd'hui (1998, Orta Avrupa'nın Jeo-Tarihi (Coğrafi Tarihi): Dün ve bugün değişiklikler),
26. Géographie, éducation civique, collège (1999, Coğrafya, vatandaşlık eğitimi, ortaokula yönelik),
27. Géographie, éducation civique, lycée (2000, Coğrafya, vatandaşlık eğitimi, liseye yönelik),
28. L'eau des hommes (2002, İnsanların Suyu),
29. L'eau dans le monde, les batailles pour la vie (2003, Dünyada su, yaşam savaşları),
30. De la Géopolitique aux Paysages. Dictionnaire de la Géographie (2003, Jeopolitikten manzaralara, coğrafya sözlüğü),
31. Maghreb, peuples et civilisations (Camille Lacoste-Dujardin ile birlikte) (2004, Mağrip, Halklar ve medeniyetler),
32. Géopolitique. La longue histoire d'aujourd'hui (2006, Jeopolitik, günümüzün uzun tarihi) [Büyük Oyunu Anlamak, Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi, NTV Yay., 2007],
33. L'Eau dans le monde: les batailles pour la vie (2006, Dünya Çapında Su: Yaşam Savaşları),
34. Géopolitique de la Méditerranée (2006, Akdeniz Jeopolitiği),
35. Atlas géopolitique (2007, Jeopolitik Atlası),
36. "La Russie menace-t-elle l'Occident?" (2009) de Jean-Sylvestre Mongrenier avec Yves Lacoste comme Préfacier ("Rusya Batı'yı tehdit mi ediyor?", Yves Lacoste'un önsözüyle),
37. La question post coloniale: Une analyse géopolitique (2010, Post-kolonyal sorun, jeopolitik bir analiz),
38. La géopolitique et le géographe (2010, Jeopolitik ve coğrafyacı),
39. Géopolitique de la nation France (2016, Fransız ulusunun jeopolitiği),

40. Aventures d'un géographe (2018, Bir Coğrafyacının Maceraları),
41. La Géopolitique par les cartes (2022, Haritalar Aracılığıyla Jeopolitik).

1.2. Türkçeye Çevrilmeyen Eserlerinden Bazılarının Kısa İçerikleri: Yves Lacoste üretken bir bilim insanıdır. Bu çerçevede aşağıda Türkçesi mevcut olmayan eserlerinden bazılarının kısa içeriklerine değinilecektir (https://www.galignani.fr/listeliv.php?base=paper&mots_recherche=Yves+Lacoste).

Dictionnaire de Géopolitique (1993, Jeopolitik Sözlüğü), Jeopolitik ister Bosna-Hersek'teki savaş olsun ister İslamcı ve Hindu hareketleri ister göç veya bölgeselleşme gibi sorunlar olsun, gezegenimizi tedirgin eden çatışmaları daha iyi anlamak için güncel konuların incelenmesini araştırmayla birleştiren etkili bir analiz yöntemi sunar. Jeopolitiği daha iyi anlamak için hem bölgeleri hem de fikirleri göz önünde bulundurmalıyız çünkü güç rekabetleri çelişkili temsillere yol açar: doğru ya da yanlış, her kahramanın olaylara kendi bakış açısı vardır. Bu yeni bilginin ilki olan bu sözlüğün, jeopolitik fikirlerin yanı sıra durumların analizini de sunmasının nedeni budur. Bugün jeopolitik, dünyayı görmenin başka bir yoludur. Bu çalışma, Yves Lacoste'un yönetimi altında dünyanın dört bir yanından kırk altı uzman tarafından yazılmıştır. Kitapta 1400'den fazla başlık, 230'dan fazla jeopolitik harita, 10 000'den fazla tablo ve dizin yer almaktadır.

La Légende de la terre (1996, Dünyanın Efsanesi), Antik Çağ'dan günümüze kadar insan, mitlerden keşiflere ve uydu görüntülerine kadar yavaş yavaş gezegenini keşfetmiştir. Artık Dünya'yı kendisinden korumalıdır. Coğrafyacı Yves Lacoste'un anlattığı ve tanımladığı anlatı bu çerçevede işlenmektedir.

Géo-histoire de l'Europe médiane: Mutations d'hier et d'aujourd'hui (1998, Orta Avrupa'nın Jeo-Tarihi (Coğrafi Tarihi): Dün ve bugün değişiklikler), Yirmi yıl önce hem coğrafyacılar hem de tarihçiler arasında bir skandala neden olan Herodot'un ekibinin yönelimleri, bugün giderek artan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle Herodot, dergiye paralel koleksiyonda yayınlanan çalışmalar aracılığıyla yükseköğretim öğretmenliği yarışmalarının hazırlanmasına düzenli olarak katkıda bulunmaya karar vermiştir. Coğrafya gibi tarih öğretimi de aslında büyük önem taşıyan sivil ve jeopolitik bir konudur. Ancak bu çalışmalar derginin düzenli okuyucularına da hitap edecektir. Kitabın yazarları, Orta Avrupa'ya ilişkin olarak, özellikle komünist rejimlerin sona ermesi ve piyasa ekonomisinin kurulmasının yol açtığı son değişiklikleri vurgulamaktadır. Ancak son zamanlardaki bu ekonomik ve sosyal değişimleri, içinde yer aldıkları jeo-tarihsel bağlamları hesaba katmadan anlayamayız. Fakat jeo-tarih yalnızca uzak geçmişlerin mirası değildir. Bugün Orta Avrupa'yı oluşturan jeopolitik bütün, çeşitli halkların eski hareketleri kadar, 20. yüzyılın başından bu yana birbirini takip eden acımasız mutasyonlarla da karakterize edilir (1918, 1945 ve 1989-1990 yılları gibi). Dolayısıyla bu çalışma, yalnızca ana genel temalara (yerleşimlerin kurulması, bölgeselleşmenin farklı temsilleri, kömür bölgelerinin yeniden dönüştürülmesi türleri), yöntemsel yaklaşıma değil, aynı zamanda coğrafyacıların ve siyasi lobilerin sınırlardaki rolüne (belirli bir şekilde) yönelik orijinal katkıları bir araya getirmektedir.

Vive la Nation-Destin d'une idée géopolitique (1998, Yaşasın millet! jeopolitik bir fikrin kaderi), Milliyetçilerin göçle ilgili sloganlarını tekrarlayan Yves Lacoste'un ulus fikrine yeni bir yaklaşım getirmesi bu fikri aşırı sağın eline bırakmaktan kaçınmasıyla ilintilidir. Bu jeopolitik bir fikirdir. Fransa'da ve başka yerlerde toprak, dil ve iktidar sorunları yaratmıştır ve son iki yüzyıldır sağ-sol çekişmelerine ve tarihe bakış açılarına göre dönüşüme uğramıştır.

Ulusla ilgili birçok örtük vizyon var ve farklı kimlik eğilimlerini, özellikle de Fransa'daki dört milyon Müslümanın varlığını hesaba katmak gereklidir. İslam'ın etkilerini hızlandırdığı bir ortamda bu oldukça önemlidir. Küreselleşme ve Avrupa Birliği'nin mali güçleri kurulurken, aynı zamanda dışlanma olgusuyla birlikte yabancı düşmanı hareketler yaygınlaştığı için milleti önemsemek her zamankinden daha gereklidir. Demokrasi ve Fransa'nın kalkınması açısından tehlikeli sloganların yerine gelişen bir tarih anlayışının hâkim olması acil bir durumdur. Bu temel jeopolitik düşünce, milletin kaderiyle ilgilidir.

L'eau des hommes (2002, İnsanların Suyu), Küresel düzeyde daha önce inanıldığından daha ciddi olan su sorunlarını, farklı teknik ve geleneklerle, insanların ihtiyaçlarına göre ele almalıyız.

De la Géopolitique aux Paysages. Dictionnaire de la Géographie (2003, Jeopolitikten Manzarlara Coğrafya Sözlüğü), Dünyayı anlamamızı sağlayan sözler aynı zamanda coğrafyacının sözcükleridir. Jeopolitikten manzarlara üzerinde düşünmeye kadar, coğrafya bugün bize yaşanan alan hakkında düşünmemize, seyahat edilen yerleri tanımlamamıza, çevreyi kavramamıza, gezegenin kültürel mozağini anlamamıza, bölgesel çatışmaları ve rekabetleri çözmemize olanak sağlıyor. Coğrafyacı, tarihçinin, sosyoloğun, antropoloğun, jeologun, ekonomistin, siyaset bilimcinin bakış açısını tamamlayacak şekilde kendi bakış açısını ortaya koyar. Coğrafi fikirler ve temsiller birçok terimle ifade edilir. Birçoğu nispeten yeni kökenliyse ve çeşitli bilimlerden geliyorsa, çok eski ama bugün hala temel olan tanıdık kelimeleri tamamen ihmal etmemeliyiz. Bunlar geniş manzara türlerini tanımlayanlardır: dağ, orman, nehir, şehir, deniz, adalar vb. Bir coğrafyacının işi olan bu çalışma açıkça boyutlar ve alt birimlerle ilgilidir: Bir nehir, bir dereden farklı büyüklüktedir, bir kabile etnik bir grup değildir. Bu sözlük herkesin kendi yolculuğunu yaratmasına olanak tanıyacaktır. Başka bir deyişle bu sözlük yeni bir alan keşfetmek isteyenler için olduğu kadar coğrafi kelimeleri günlük olarak kullananlar için de tasarlanmıştır.

Maghreb, peuples et civilisations (Camille Lacoste-Dujardin ile birlikte) (2004, Mağrip, Halklar ve medeniyetler), Antik çağlardan beri Akdeniz'in iki kıyısının tarihi iç içe geçmiştir. Gerçekten de Mağrip (Cezayir, Fas, Tunus, Moritanya, Libya) ile güney Avrupa ülkeleri arasında çok sayıda bağlantı ve alışveriş vardır. Tarih, coğrafya, sosyoloji, etnoloji, antropoloji ve edebiyat araştırmalarından yararlanan bu kolektif çalışma, tüm kültürel çeşitliliğiyle "Arap Batısını" gösteriyor. Günümüzün daha zengin ve daha incelikli bir yorumunu davet etmek için nüfusun ve bölgelerin temel özelliklerini, dini ve medeniyet biçimlerini, sosyal organizasyonu ve kültürel ifadeleri anlamamıza olanak tanımak, oldukça anlaşılabilir bir biçimde yazılmış bu koleksiyonun amaçlarından biridir.

L'Eau dans le monde: les batailles pour la vie (2006, Dünya Çapında Su: Yaşam Savaşları), Su, önümüzdeki yirmi beş yıl içinde gezegenin en büyük sorunlarından biri haline gelecek. Bu durumda dünya nüfusu, özellikle hidrolik açıdan en az donanıma sahip bölgelerde olmak üzere iki milyar kişi artacaktır. Bu çalışma okuyucuya suyun bu temel meselesini anlaması için gerekli anahtarları sağlıyor. Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır: Su Savaşları, 20. Yüzyıldaki Büyük Değişiklikler, Teknik İlerleme ve Çevre, Su ve Tarım, Şehirlerde Su, Jeopolitik Konular, Perspektifler.

Atlas géopolitique (2007, Jeopolitik Atlası), Yves Lacoste, özellikle güncel olayların ve son yıllardaki büyük jeopolitik değişikliklerin analizine ayrılan, gözden geçirilmiş ve güncellenmiş bu yeni baskıda, çağımızın önemli meselelerine özgün bir yaklaşım sunmaktadır.

Ünlü diatopları (şemaları) aracılığıyla amacı, dünyanın farklı bölgelerine ait farklı ölçeklerdeki haritaların üst üste yerleştirilmesi yoluyla fenomenleri birbirine bağlayarak analiz etmektir. “*Arap Baharı*”nın tetikleyicileri nelerdi? Bu protesto hareketi nasıl bu kadar hızlı yayıldı? İslamcı partilerin yükselişinden korkmalı mıyız? İran tehdidi ciddiye alınmalı mı? Ekonomik ve mali kriz neden Avrupa Birliği'nin dağılmasına ve avronun kaybolmasına neden olabilir? ABD ile Müslüman dünyası arasındaki ilişkiler nasıl gelişebilir? Fukushima felaketi önlenebilir miydi? Gaz ve petrol üretimiyle ilgili jeopolitik sorunlar nelerdir?”. Bu kitapta ilgili tüm ülkelerin ve liderlerinin çıkarlarını ve tepkilerini daha iyi anlamak için bu soruların her biri açıklığa kavuşturulmuş, yorumlanmış ve analiz edilmiştir.

La question post coloniale: Une analyse géopolitique (2010, *Post-kolonyal sorun, jeopolitik bir analiz*), Fransa'da eski sömürgelerin vatandaşlarının güçlü varlığı, şimdi post-kolonyal sorun olarak adlandırdığımız şeyin ana paradoksudur. Özellikle Cezayir örneğinde, uzun ve sancılı bir bağımsızlık mücadelesi savaşçıların artık eskisiyle bağ kurmak istemeyeceği düşünülebilir. Ancak 1962'den sonra pek çok vatansever, Akdeniz'in bu yakasına (Fransa'ya), ekonomik nedenlerle yerleşmiş olan ve eve dönme niyetinde olmayan Cezayirlilere katılmak için gelmiştir. Her ikisi de 1960'lı ve 1970'li yıllarda Fransızlar için şehirlerin kenar mahallelerinde inşa edilen "büyük topluluklar"da çoğunluk haline gelmiştir. Bu "büyük topluluklar" veya bu "şehirler" otuz yıldır tetiklenen isyanların mekânı olmuştur. Çoğu zaman ayrımcılık ve işsizlik mağduru göçmen kökenli “gençler” neden Fransa'da doğduklarını, babalarının ve büyükbabalarının şiddetle savaştıkları bir ülkeye neden yerleştiklerini bilmiyor veya anlamıyor. Köklerinden koparılmışlık duyguları, anayurtlarının bir zamanlar fethedildiği ve vesayet altına alındığı koşullar hakkındaki çoğu zaman bilgisizlikle birleşiyor. Ayrıca bağımsızlık hareketlerini bölen tartışmaları ve çatışmaları da her zaman bilmiyorlar. Yves Lacoste, eski sömürgecilerin olduğu kadar eski sömürgecilerin de durumuna ışık tutmak ve bu çok karmaşık sömürge sonrası soruyu açıklığa kavuşturmak için jeopolitik bir analiz ve tarihsel bir açıklama sunuyor. Kitap Avrupa girişimlerini (özellikle köle ticaretini) kolaylaştıran güç rekabetlerini tanımlamak için jeopolitik analiz, fetihlerin ve ardından kurtuluş mücadelelerinin ilerleyişini anlamak için tarihsel bir anlatı niteliğindedir. Bu yaklaşımın yanlış anlamaların, kırgınlıkların hafifletilmesine katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Géopolitique de la nation France (2016, *Fransız ulusunun jeopolitiği*), Fransız jeopolitiğinin kurucusu Yves Lacoste, öğrencisi Frédéric Encel ile birlikte keskin ve açık bir üslupla, Fransız ulusunun jeopolitiğini tartışmaktadır. Eseri boyunca deneyimlerini paylaşan yazarlar, bölgesel çatışmaların (radikal İslami hareketler vb.) ortasında ciddi şekilde sarsılmış bir milletin anlamını ve geleceğini merak eden sağcı ve solcu vatandaşlara yol göstermektedir.

Aventures d'un géographe (2018, *Bir Coğrafyacının Maceraları*), Lacoste, Fransız jeopolitiğinin ve aynı zamanda jeostratejinin babasıdır. Efsanevi Herodot dergisinin kurucusudur. Yves Lacoste, araştırma alanları farklı olsa da Paul Vidal de La Blache geleneğini sürdüren çağdaş coğrafyanın en büyük isimlerinden birisidir. 1929'da Fas'ta doğan ve kendisine taşlara ve araziye olan merakını öğreten bir jeologun oğlu olarak, mesleği için çok önemli olan bu baba figürünü ergenlik döneminde kaybetmiştir. Jeoloji ilgisi nedeniyle coğrafya okumaya başladı. O'na destek verenlerden birisi de büyük komünist coğrafyacı, siyasal bilimler okulunda profesör olan Pierre George'tu. Bu durum O'nun az gelişmiş ülkeler üzerine araştırma yapmasına olanak tanıdı. Aslında 1950'li ve 1960'lı yıllarda coğrafya, az gelişmiş ülkelerin ortaya çıkışı, sömürgeciliğin ve ideolojik savaşların (özellikle Soğuk Savaş'ın) sona ermesiyle daha da önem kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle siyasetten bahsetmeden coğrafya yapmak

olası değildir. Dünyaya meraklı Yves Lacoste maceracı bir coğrafyacıdır. Afganistan'a, Küba'ya, Vietnam'a, Afrika'ya, özellikle de tropik hastalıklardan etkilenen insanlarla ilgilendiği Ouagadougou'ya (Vagadugu, Burkina Faso'nun başkenti) gidiyor çünkü coğrafya aynı zamanda tıbbı da yardımcı olabiliyor. Ancak Yves Lacoste ideolojik ve akademik çevrelerin dışında özgür bir adam olarak kalacak ve coğrafyayı "savaş sanatı" olarak ilk düşünen kişi olarak kalacaktır. Anıları hem kişisel hem de bilimsel düzeyde büyüleyicidir. Bunlar asi bir ruhun ve aynı zamanda büyük bir hassasiyetin kanıtıdır. Bu kitap hem coğrafyanın özünü, 20. yüzyıl boyunca onu canlandıran Fransız okullarını anlamamızı hem de bu kadar bozulan çağdaş coğrafyamızı daha iyi anlamamızı sağlıyor.

La Géopolitique par les cartes: La longue histoire d'aujourd'hui (2022, *Haritalar Aracılığıyla Jeopolitik: Günümüzün Uzun Tarihi*), Bu kitap günümüz çatışmalarının arkasında neler olup bittiğini ve neye karar verildiğini anlamak için sert, titiz ve canlı bir çalışma niteliğindedir. Gözden geçirilmiş ve güncellenmiş bu yeni baskıda yazar, çağımızın önemli meselelerini üst üste bindirme yoluyla birbirine bağlayarak özgün bir yaklaşım sunuyor. Kitap yerelden küresele ve tersi yönde farklı bölgelerin haritalarını içermektedir. "Çin nasıl ikinci dünya gücü oldu? ABD ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkiler nasıl gelişebilir? Günümüz Avrupa'sı önemli bir jeopolitik varlık mıdır? Rusya imparatorluk statüsünü yeniden kazanmayı umabilir mi?" gibi soruların her biri kitapta zaman içindeki gelişmelere göre açıklığa kavuşturulmakta, yorumlanmakta, analiz edilmektedir. Okuyucu böylece tüm bu ülkelerin halklarının ve liderlerinin çıkarlarını, bakış açılarını ve tepkilerini daha iyi anlayabilir.

2. YVES LACOSTE'UN COĞRAFÎ BAKIŞ AÇISINDAN BAZI ÖRNEKLER

Bu bölümde Yves Lacoste'un özgün coğrafi bakış açısı tematik başlıklar halinde yansıtılmaya çalışılacaktır.

2.1. Fizikî ve Beşerî Coğrafya Ayrımını Eleştirmesi: Bilindiği gibi fiziki coğrafya ve peyzaj çalışması, Fransız coğrafyasının babası Paul Vidal de La Blache için coğrafya çalışmasının temelini oluşturmuştur. İnsan toplumlarının organizasyonunu anlamak için insanların yaşadığı çevreyi analiz etmek gerekiyordu. Tarihçi Lucien Febvre bu olasılıkçı yaklaşımı şöyle tanımladı: 'Doğa kartları dağıtır, insan oyunu oynar'. 1960'lardaki epistemolojik gelişmeler fiziki coğrafyayı büyük ölçüde zayıflattı. Böylesi bir ortamda Yves Lacoste gibi coğrafyacılar, fizikî coğrafyanın insan toplumlarının organizasyonunda açıklayıcı bir unsur olarak aşırı etkisini (determinizm) şiddetle eleştirdiler. 1960'larda, mekânın insan tarafından düzenlenmesine ilişkin evrensel yasaları belirlemeyi amaçlayan yeni coğrafya veya mekânsal analiz geliştirildi. Bu pozitivist yaklaşım uzun süre coğrafi eğilimler içerisinde tercih edilen bir yer tutacaktır.

Böylesi bir ortamda beşerî coğrafya, 1970'lerin sonunda, 1976'da Hérodote dergisinin yaratıcısı ve kurucusu Yves Lacoste tarafından yenilenmiştir (ilk olarak *Stratégies Gographies Ideologies*, ardından 1983'te *Revue de Géographie et de Geopolitique* başlıklı çalışmalar ile). Lacoste, daha sonra, ezilenlerin davasına hizmet etmek için kullanılabileceğine inandığı bir bilim olan coğrafyaya siyasi bir yaklaşımı entegre etmiştir.

Kendisi şu cümlelerle fizikî ve beşerî coğrafya ayrımını eleştirmektedir: "*Doğduğum ve çocukluğumun geçtiği yer olan Fas'ta babamın jeolog olduğu doğrudur. Fiziki coğrafyaya, daha genel olarak bugün önemli miktarda petrol rezervinin bulunduğu derin jeolojiye ilgi duyduğum da doğru. Bu çalışmalardan çok memnunum çünkü toprakla bağlantımı sürdürmemi*

sağladılar. Ve jeomorfolojiyle birlikte, büyük stratejik öneme sahip olabilecek çok mütevazı kabartma formlarını, küçük vadileri veya alüvyonlu bir düzlükteki tümsekleri hesaba katmaya yönlendirildim. Aslında coğrafya çalışmalarına beşerî coğrafya ile fiziki coğrafyanın birbirinden ayrıldığı bir dönemde başladım. Yani bu iki branşı aynı anda çalıştım. Daha sonra 1960'lı yıllarda coğrafyacılar onları ayırmaya başladı. Bu, Anglo-Sakson etkisiyle açıklanabilir, çünkü Birleşik Krallık'ta olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde de fiziki coğrafyanın, pek gelişmemiş olan beşerî coğrafyayla çok az teması vardır. Bu ayrılığı asla kabullenemedim. Söz konusu durum coğrafyacıların doğal olarak kendilerine ait olan bir alan olan çevre ve ekolojinin kontrolünü kısmen kaybettiklerini açıklamaktadır. Eğitim aldığım dönemde coğrafyacıların en büyük endişelerinden biri Kuzey Afrika'daki şiddetli toprak erozyonuydu. Ancak ekoloji, onu yasaklamak isteyen hukukçuların alanı haline geldi. Sözü edilen husus fiziksel ve biyolojik verileri, insan faaliyetlerini, siyaseti vb. analiz eden ve ilişkilendiren coğrafyacıların işi olmalıdır. Aslında ben hep coğrafya birliği için çalıştım”.

Yine Lacoste, “Nyaogho (Burkina Faso) örneğinden hareketle tasarladığım proje, coğrafi düşünme biçiminin etkililiğini somut olarak anlamamı ve coğrafyanın varlık nedeninin ihtiyaç duyulması halinde sunduğu faydaya ikna olmamı sağladı. Nyaogho örneğini “keşfederken”, şu ve bu fiziki faktör ile onların şu ve bu “beşerî” sonuçlarını, beraberinde de doğal bir veri üzerinde beşerî faktörlerin rolünü -simulium sineklerine karşı mücadele- hayli elle tutulur şekilde algılamıştım” diyerek fizikî ve beşerî coğrafya ayrımını eleştirmektedir.

Lacoste, tarih disiplini en büyük siyasi vakaları ele alırken “gerici bir disiplin” olarak görülen coğrafya derslerinin gerçekten de geleneksel olarak siyasi sorunları sessizlikle geçiştirmesi nedeniyle coğrafyayı gerici olarak görenlerin tamamen haksız olmadıklarını söylüyordu. Coğrafyanın 1968 sürecinde “gerici bir disiplin” olarak görüldüğü bir ortamda Marx’ı eleştiren anarşist Fransız coğrafyacı Reclus’un eserlerine atıflar yaparak O’nu övmesi dikkat çekmişti. Lacoste’un Vincennes Üniversitesi’ndeki derslerinde Burkina Faso’da yaptığı çalışmalarda fiziksel ve tıbbi coğrafyaya ait düşünme biçimleriyle beşerî coğrafya sorunları arasındaki bağlantının etkili olduğunu söylemesi öğrencilerini oldukça etkiledi. Nitekim daha sonra öğrencileri fiziki coğrafyanın hâlâ beşerî coğrafyadan ayrı öğretiliyor olmasına tepki gösterdiler. Böylesi bir ortamda Lacoste’un öğrencileri coğrafya çalışmalarının G1 adıyla, fiziki coğrafya ve beşerî coğrafyadan oluşan çifte değer birliğiyle öğretilmesi sonucunu elde ettiler.

2.2. Bölgesel Coğrafyaya Yaklaşımı: Lacoste, coğrafyaya bölgesellik ve temsil kavramlarını (fikirler, algılar, kolektif hayal gücü) ekler. O’na göre jeopolitik sadece coğrafyanın bir ‘ürünü’ değildir ve siyasi bağlamın dışında coğrafi faktörler tek başına tercih edilemez. Jeopolitik kolektif niyetleri arar ve güç ilişkilerinin öne çıkarılmasına izin verir.

1970'lerin radikal coğrafyalarına referans olan Yves Lacoste, geleneksel ve bölgesel coğrafyayı ret etmiştir. Bunu “sistemin hizmetinde olan ve çağdaş dünyanın yeni sorunlarına cevap vermekten aciz, gizemli bir coğrafya” olarak tanımlamıştır.

Lacoste, bölge düzenleme çalışmalarına (planlarına) mesafelidir. Nitekim bölge düzenleme çalışmalarının asıl amacının en yüksek düzeyde kazanç sağlamaktan ziyade devletin halk hareketlerini önleyebilmesi için stratejik açıdan bölgeyi ekonomik, toplumsal ve siyasal olarak da düzenlemek olduğunu ifade etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde böylesi durumlara pek rastlanmadığını belirten Lacoste, bölge düzenleme planlarının hızlı sanayileşme sürecine girmiş olan bazı ülkelerde (İran gibi) polisiye ve askeri kaygılardan çok etkilendiğini vurgulamaktadır (Özgüç ve Tümertekin, 2000).

2.3. Modern Fransız Jeopolitiğinin Babası Yves Lacoste: Lacoste, Fransa'daki jeopolitik çalışmalarını, özellikle de "Nazi bilimi" şeklindeki haksız imajından kurtararak yeniden başlatmıştır. Bu nedenle kendisine Jeopolitik Papa denilmiştir.

Coğrafyanın jeopolitikle ilişkisini güçlü bir şekilde vurgulayan Lacoste: *“Coğrafya sadece jeopolitik yapmak için kullanılmaz. Aynı zamanda herkesin, nasıl inşa edildiğini daha iyi anlayarak daha güzel manzaralara hayran kalmasına da hizmet eder. Yani coğrafya olmadan jeopolitik olmaz”* diyerek bizlere yol göstermektedir.

Yves Lacoste günümüzde entelektüel ve operasyonel saygınlığını geri kazanmaktadır. Nitekim Lacoste jeopolitiği şöyle tanımlamıştır: *“İki ya da daha fazla aktörün bir bölge ya da bölge üzerindeki nüfuzu için rekabet ettiği durum. İlgili bölgelerin halkları, jeopolitik vizyon ve stratejilerin temsil edildiği kitle iletişim araçlarının kullanılması yoluyla da çatışmaya dahil oluyor. Bölgeler üzerindeki bu rekabet hem uluslararası hem de ulusal ölçekte farklı güç türlerini ilgilendirebilir”*.

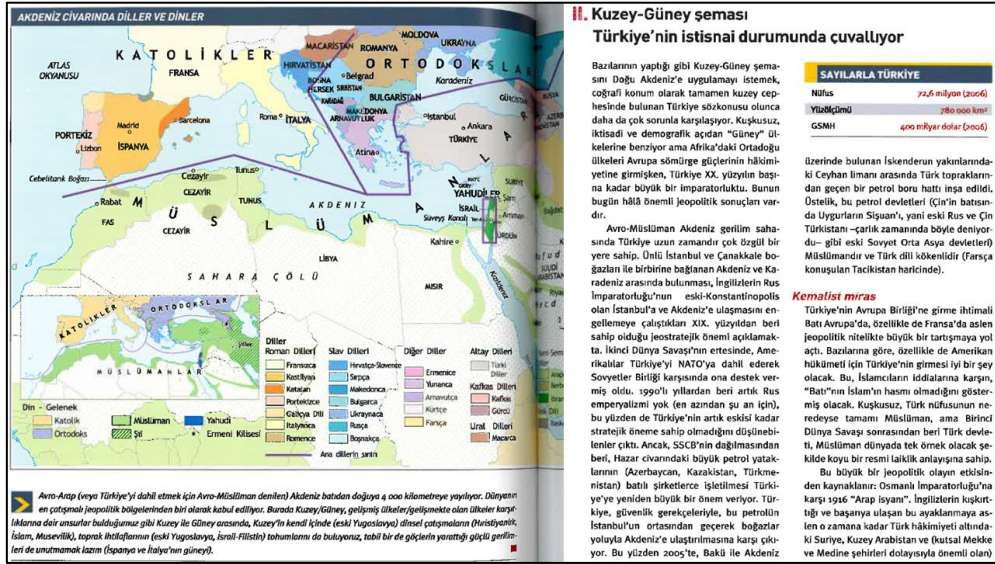
Yves Lacoste insanın uzun süre ekonomiyi merkeze koyarak düşünmeye alıştırıldığından çatışmaların karmaşıklığını anlamakta zorluk çektiğini ve bu çerçevede dünyayı değerlendirmede yeni bakış açısına ihtiyaç bulunduğunu ifade etmektedir. Günümüzde jeopolitik teorilerden ziyade jeopolitik problemler (jeopolitik boşluk alanları) olduğunu ileri süren Lacoste, çözümün söz konusu problemlerin objektif olarak ortaya konması ile bulunabileceğini belirtmiştir (Lacoste, 1993).

	İÇİNDEKİLER	
	I. BÖLÜM Jeopolitik nedir? 6 Etkiler ve küreselleşme 8 İktidarlar, uluslar ve topraklar 10 Mekansal analiz farklı düzeyleri 12 Jeopolitik ve tarih 17 Alman jeopolitiği 18 Kökenlerinden yokoluşuna 18 Fransa'da yeni bir jeopolitiğin ortaya çıkışı 23	II. BÖLÜM Soğuk Savaş'tan hipergüce 28 Amerika Birleşik Devletleri 30 Dünya sisteminin merkezindeki hipergüç 35 Soğuk Savaş'ın güncel sonuçları 35 Amerika Birleşik Devletleri ve NATO: 68 Kolektif güvenlik mi, yoksa gücün sevk edilmesi mi? 68 Amerika Birleşik Devletleri ve Müslüman dünya 72
	III. BÖLÜM Büyük ulusların jeopolitiği 86 Avrupa Birliği: Anzalı bir büyük tasan 88 Fransa: Yarı için hangi yol? 99 Almanya: Avrupa'nın merkezinde 110 Büyük Britanya: Değişmeyen "ABD" tercihi 114 İtalya: Otusumu yeni bir Avrupa devleti 121	IV. BÖLÜM Yerkürenin sıcak noktaları 206 Afrika: Çatışmaların ötesinde umut? 208 Büyük gerilim sahası olarak Avro-Müslüman 224 Akdeniz: Büyük çarpışmalar sahası 224 Balkanlar: Halkların ihtirası, imparatorlukların çıkarları 248 Eski Sovyetler Birliği'nin çeperti 256 Eski çekişmeler, yeni bahisler 270 Afganistan: Politika ve kabilevi mantıklar 280 Irak ve İran: Birbirine sıkıca bağlı iki sıcak nokta 288 İsrail - Filistin: Her daim çözümsüz önemli bir sorun 302 Müslüman dünya ve İslamcılar: İdeolojik temellerin çarpışması 316 Petrolün jeopolitiği: Kıtık hayatı, çıkarların gücü 329

Şekil 2. Büyük Oyunu Anlamak kitabının kapağı ve içindekiler sayfaları (Lacoste, 2007).

2.4. Büyük Oyunu Anlamak (Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi): Lacoste, Büyük Oyunu Anlamak başlıklı eseriyle coğrafyaya ve jeopolitiğe özgün bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu eserde Lacoste, bir ülke içindeki veya devletler arasındaki şu veya bu çatışmanın sebeplerini daha iyi anlamamızı ve bu çatışmaların dünyanın başka yerlerinde ne gibi sonuçları olabileceğini düşünmemizi sağlamaktadır. Sözü edilen eserde, önemli bir jeopolitik role sahip devletlerin jeopolitik sorunlarının yanı sıra, “sıcak noktalar” diyebileceğimiz, yani jeopolitik gerilimlerin şiddetli olduğu küçük çaplı devletler de incelenmektedir. Her ulusun özgül özelliklerini hesaba katan Büyük Oyunu Anlamak'ta, Çin'den Amerika'nın Irak'ı işgaline,

Rusya'nın yeniden güç kazanmasından Avrupa Birliği'nin geleceğine dair sorulara, sıcak çatışma bölgelerinden petrol için oynanan oyunlara kadar tüm güncel konular tarihsel akışı içinde incelenmiştir. Böylece okuyucunun, halkların ve yöneticilerin çıkarlarını, değerlerini ve tepkilerini daha iyi anlayabilmesi sağlanmaktadır. Bu eserde tarihlere ve mekanlara odaklanan, jeopolitik bir bakış açısıyla tasarlanmış 150'den fazla harita, yazarın amacının görselleştirilmesini sağlamaktadır (Şekil 2 ve 3).

Şekil 3. Büyük Oyunu Anlamak kitabında Türkiye'nin kuzey-güney, batı-doğu arasındaki istisnai durumu sade bir dille işlenmiştir (Lacoste, 2007).

2.5. Tarih-Coğrafya Birlikteliği: Tarih-coğrafya birlikteliğine (Fransa'da tarih ve coğrafya eğitimi özellikle ortaokul ve liselerde iç içe bir şekilde verilmektedir) dikkat çeken Lacoste'a göre "Gerçek coğrafi düşünme biçimi, tarihinin düşünme biçiminden ayrılmaz".

"1984'te, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş bazı tarihçiler benden, naif bir şekilde, benim kendi disiplinimin tasfiyesine salık vereceğimi umarak, Montpellier'de düzenlenen tarih eğitimiyle ilgili büyük bir sempozyuma katılmamı dahi istediler. Onları hayli şaşırtacak şekilde, onları yanıldan kurtarmanın ve siyasi önemini göstererek coğrafyayı daha da fazla savunmanın hazzını yaşadım". Görüldüğü gibi Lacoste, Cezayir'de Bugeaud Lisesi'nde öğretmenlik yaparken siyasi sorunları coğrafyaya bağlamanın, onların kavranmasını sağlamanın bir aracı olduğunu anlamıştır.

2.6. Coğrafyanın Önemi: "Görünüşü özenle korunmuş olmasına rağmen coğrafyanın sorunları yalnızca coğrafyacıları değil, tüm vatandaşları ilgilendirmektedir" diyen Lacoste coğrafyanın önemine vurgu yapmaktadır.

Yves Lacoste coğrafyayı stratejik bir bilgi olarak tanımlasa da "Coğrafya, sıkıcı ve işe yaramaz bir disiplindir" argümanı ile akademik ve mesleki hayatı boyunca mücadele etmiştir. Üstelik bu, hayli güçlü bir akıntıya karşı kürek çekerek yürüttüğü bir mücadeledir: Coğrafyanın bütünüyle "sıkıcı ve işe yaramaz" olduğu öğrenciler arasında genel kabul gördüğü gibi, coğrafyacıların da büyük bölümü bu bilimi "iklim-nehirler-bitki örtüsü-nüfus-tarım" ve benzerine ilişkin kuru bilgilerin arasına sıkıştırılmış ölü bir disiplin haline getirmiştir. Oysa coğrafya Lacoste'a göre bütünüyle siyasi bir alandır (Lacoste, 2014).

Nitekim Lacoste “Coğrafyacının, gerçekte güçsüz bir röntgenci değil, istesin veya istemesin, iktidarın hizmetinde bir bilgi ajanı olduğunu ve devrimci beyanlarının veya ahlaki kaygılarının hiçbir şeyi değiştiremeyeceğini anlaması gerekir. Coğrafyacı, coğrafyanın stratejik bir bilgi olduğunu ve stratejik bir bilginin de tehlikeli olduğunu aklından hiç çıkarmamalıdır” diyerek coğrafyanın önemini vurgulamaktadır (Lacoste, 2014).

Birçok coğrafyacı için uzamsal/mekânsal sorunların, daha parlak ve daha etkili bilim dalları tarafından ele alınması da coğrafyanın içinde bulunduğu buhranın sonuçlarından (Özgen, 2011). Araştırma konusu olarak, coğrafyacıların alanına “burnunu sokan” bazı rakip bilim dalları, o zamana kadar coğrafyacıların pek de ele almadıkları sorunları işlemektedirler. Örneğin sosyologların, ekonomistlerin, çevrebilimcilerin alan konusunda sürdürdükleri bunca parlak söylemin en iyi anlaşıldığı alan, genellikle en geleneksel coğrafyadır. Bununla birlikte diğer bilim kollarında uzun zamandan beri sorunsallığın saptanmasının zorunlu olduğu düşünülürken, coğrafyacılar “doğanın açılmış büyük kitabını” hiç sorun çıkmadan okuyorlarmış gibi yapmaya devam etmişlerdir (Lacoste, 2014).

Lacoste, üç coğrafyayı birbirinden ayırır: okul ve üniversite coğrafyası, "gösteri" coğrafyası ve bir "güç aracı" olarak coğrafya; ilk ikisi sonuncuyu gizler. Lacoste, her şeyden önce coğrafyacıları konuyla ilgilenmeye teşvik etmiş hem coğrafyanın epistemolojik sorunlarına çözüm bulmaya hem de mekânın organizasyonu ile ilgilenen bir “aktif coğrafya”yı yeniden başlatmaya niyetlenmiştir.

Lacoste’un (2004: 14) ifadesiyle, gerçekte, okul coğrafyası söyleminin başlıca ideolojik işlevi, alan incelemesinin, kapalı yöntemlerle, özellikle, devletin örgütlenmesi ve iktidarın uygulamalarında olduğu gibi savaşın yürütülmesinde de pratik yararını gizlemek olmuştur. Dolayısıyla coğrafyanın gerçek ve derinlikli disiplinler önemi özellikle gelişkin olmayan dünya toplumlarında ne yazık ki perdelenmekte ve kamunun bu bilince ulaşması ciddi oranda sınırlandırılmaktadır. Tam da bu sınırlandırılmaların bir sonucu olarak, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiyeli Kurulu Başkanlığı (2018, 2024) tarafından yenilenen ortaöğretim ders müfredatında coğrafyanın seçmeli ders olarak okutulması bu hazin yaklaşımın bir sonucudur. Bu noktada Lacoste’un önerisi: “Coğrafyayı basit bir okul konusu olmaktan çıkarmak gereklidir” şeklindedir.

2.7. Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar³: Lacoste, Herodot Dergisi ve daha sonra Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar adlı çalışmasıyla, coğrafyanın her şeyden önce savaş çıkarmaya hizmet ettiğini ifade etmiştir.

‘Coğrafya her şeyden önce savaş yapmaya yarar. Ancak coğrafya sadece savaş yapmak için değildir’ diyen Lacoste (2014) coğrafyanın gerek fizikî gerekse beşerî-iktisadî açılardan savaşlarda üstünlük sağlamada etkili olabildiği gibi esas itibarıyla evrensel adaletin ve barışın tesisinde hayati bir fonksiyona sahip olduğu gerçeğini dile getirmektedir.

Bu görüşünün başlıca argümanı, stratejik bir bilgi olarak coğrafyanın, iktidar sahiplerinin elinde bir yönetim aracı olarak kullanıldığıdır. Bu araç, Vietnam Savaşı’nda ABD

³ 1976 yılında “La Géographie ça sert d’abord à faire la guerre” başlığıyla basılan kitap heyecan yaratmıştır. Bu kitapla Yves Lacoste ikonoklastik (tasvir kırıcılık, kültürel değer taşıyan çeşitli maddi öğelerin siyasi ya da dinî sebeplerle bilinçli olarak imha edilmesi) bir analiz sunmuştur. Lacoste, bu kitabın önemini vurgulamak için “Başlığın ifade biçimi itibarıyla hitap edilenler, coğrafyanın gerçekte ne olduğunu bilmeyen ve okuldan, kolejden veya liseden beri coğrafya hakkında anlaşılabilir ve bıktırıcı hatıralara sahip olan kişilerdir. Bu metin bu kişileri olduğu kadar tarih-coğrafya hocalarını da ilgilendiriyor” demektedir.

Hava Kuvvetlerinin Kızıl Nehir bentlerinin coğrafi özelliklerini sinsice bir yıkım planında kullanması örneğinde olduğu gibi, doğrudan askeri amaçlara da hizmet edebilir. Lacoste'un kendi kelimeleriyle söyleyecek olursak, *“gerek ‘fiziksel’ diye adlandırılan boyutlarıyla, gerekse iktisadi, sosyal, demografik, siyasi özellikleriyle mekanların metodik tanımlanması olarak coğrafyanın kesinlikle, pratik ve güç olarak, devlet aygıtının bölgede yaşayan insanların kontrol ve organize edilmesi ve savaş için ifa ettiği fonksiyonlar çerçevesine yerleştirilmesi gerekir”*.

Geçmiştekiler bir yana bırakılsa bile, günümüzde coğrafyanın hiç olmadığı kadar savaş yapmaya yaradığını ileri süren Lacoste, yeni savaş yöntemlerinin coğrafi unsurların, insan ve doğal çevre arasındaki ilişkilerin kesin bir şekilde incelenmesini gerektirdiğini vurgular: *“Çünkü tam anlamıyla bir bölgeyi yaşanmaz hale getirmek ya da bir soykırım başlatmak için insanı ve doğal çevreyi yok etmek ya da değiştirmek söz konusudur. Vietnam savaşı, coğrafyanın topyekûn ve kusursuz bir savaşa yaradığını pek çok kanıtla göstermiştir. En ünlü ve dramatik örneklerden birisi 1965, 1966, 1967 ve özellikle 1972’de Kuzey Vietnam’ın son derece kalabalık ovalarını koruyan bentler ağını sistemli olarak yok etme planıyla uygulanmıştır; bu bentlerden akan, debisi yüksek ırmaklar, vadiler yerine alüvyonların oluşturduğu setlere yönelmişlerdi. Gerçekten yaşamsal önem taşıyan bu bentler, yoğun, doğrudan ve açıkça bombalanamazdı; çünkü uluslararası kamuoyu orada bir soykırım suçu işlendiğinin kanıtını bulabilirdi. Şu hâlde, belirli ve ölçülü şekilde, dağlarla çevrili bu küçük ovalarda yaşayan on beş milyon kadar insanın korunduğu başlıca bölgelerde bu bentler ağına saldırmak gerekiyordu. Bentlerin, su baskınının en yıkıcı sonuçlara yol açacağı yerlerde parçalanması gerekiyordu. Bombalanması gereken yerlerin seçimi, alanın birçok düzeyde incelenmesini kapsayan coğrafi düşünceden doğar”* (Lacoste, 2014).

Yves Lacoste'un "Coğrafya Savaşmak İçindir" vecizesi esasen sadece buna işaret etmemektedir. En derin anlamıyla coğrafya, tabiatla ve fiziki koşullarla sürekli mücadele içerisinde medeni gelişimini zirveye taşıyan insanoğlunun doğal şartlara karşı savaşının geçtiği bir harp alanıdır. Bu bakımdan insanın doğa ile olan harbi yanında hayatıyeti için önemli doğal kaynaklara sahip alanlarda hakimiyet kurması ve diğer insan topluluklarıyla mücadelesinde harp halinde olup hâkim olmayı öğrendiği coğrafyadan istifadesi, sınırlarını genişletmesi, tarihte daha farklı şekilde var olması ve medeni sürecini bir üst seviyeye taşıması, askeri coğrafyanın önemini ortaya koymaktadır. Bu hem kişinin coğrafya bilgisinin üst seviyede olması hem de arazinin askeri kabiliyetinin iyi değerlendirilmesi için sistematüğının sürekli geliştirilmesi gereken bir alt çalışma alanıdır (Hoş, 2023).

Lacoste’a göre, gerçekte amaç, yalnızca siyasal ve askeri sonuçlara ulaşmak için bitki örtüsünü yok etmek, toprağın yapısını değiştirmek, kasten erozyon yaratmak, su tabakasının derinliğini değiştirmek üzere hidrografyayı bozmak, kuyuları ve çeltik tarlalarını kurutmak için bentleri yıkmak değildi. Vietnam’da çeşitli yollarla “stratejik köycükler”de toplanma ve zorunlu şehirleşme siyaseti uygulayarak nüfus dağılışını kökten değiştirmek söz konusuydu. Hindicini Savaşı, savaş ve coğrafya tarihinde yeni bir aşamayı gösterir; ilk kez hem “fizikî” hem de “beşerî” bakımdan coğrafi ortamı değiştirme ve yıkma yöntemleri on milyonlarca insanın yaşamı için gerekli coğrafi koşulları ortadan kaldırmak için kullanıldı. “Coğrafi savaş” bölgelere göre farklı yöntemlerle tüm ülkelere uygulanabilir. Her iki Körfez Savaşı’nın da özellikle, ileri teknoloji kullanan Coğrafi Bilgi Sistemleri’nin savaşı olduğu (Derek Gregory’ye göre de “post-modern savaş”) da bilinmektedir.

Sömürgeleştirme sürecinde coğrafyacıların özel rolü olmuştur. Topraklar, yani coğrafya üzerinde iktidarların girdiği rekabet, haritaların nasıl çizileceği, sınırların nasıl belirleneceği son derece mühim meselelerdir. Lacoste'un dediği gibi hiçbir harita yansız değildir. “*Kaçınılmaz tahakkümün, mekân tahakkümünün aracı olan harita öncelikle yetkililer tarafından ve yetkililer için hazırlanır*”. Harita, söz konusu alan ile orada yaşayan insanlar üstündeki bir iktidar aracıdır (Lacoste, 2014). “*Bir haritanın hazırlanması, betimlenen alan üstünde belirli siyasi ve bilimsel egemenlik anlamına gelir ve bu, söz konusu alan ile orada yaşayan insanlar üstündeki bir iktidar aracıdır*” (Lacoste, 1998). Bu durumda, bir iktidar aracı olan haritanın kim tarafından çizildiği ya da çizdirildiği büyük önem taşımaktadır. Haritayı çizen/çizdiren, bu ürün sayesinde iktidara sahip olma açısından önemli bir avantaja sahip olacaktır. Haritalar en basitinden en karmaşığına kadar her çeşit manipülasyona açıktır. Bu durumda haritayı kimin çizdi(ri)ği önemli bir sorunsaldır. Çünkü haritadaki beyaz yalanları, kullanılacak sembolleri, projeksiyon yöntemini ve ölçeği belirleyen, dolayısıyla bilgiyi kendi ideolojik-politik süzgecinden geçirip insanlara sunacak olan bizzat haritacının kendisidir (Özkan, 2003).

Lacoste, “öğretmenlerin coğrafyası” dediği, eğitim kurumlarında okutulan coğrafyanın “herkesin gözünde coğrafyanın iktidar sahipleri için korkunç bir güç aracı olduğu gerçeğini sakladığı”ni ileri sürer. “Coğrafya önce savaş yapmaya yarar” sözünün yalnızca askerî harekâta yarayacağı anlamına gelmediği; yalnızca şu ya da bu düşmana karşı açılacak bir savaş olasılığına karşı değil, aynı zamanda devlet örgütünün, üstünde güç kullandığı insanları daha iyi denetlemek amacıyla bölgeleri düzenlemesine de yaradığı iddiasındadır.

Temmuz 1972'de Vietnam'da kalmış, dönüşünde Le Monde'un 16 Ağustos 1972 tarihli sayısında Amerika Birleşik Devletleri'ni Kızıl Nehir deltasındaki setlerin temellerini bombalamakla suçlayan bir makale yazmıştır. Bu makalede coğrafi bilginin bir devlet tarafından savaş yürütmek için kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Başka bir deyişle coğrafya, her şeyden önce savaşı yürütmek için kullanılmıştır (Lacoste, 2014).

2.8. Sınıflar Açısından Azgelişmişlik Sorununa Bakışı: Lacoste'un Azgelişmiş Ülkeler (1959) ve Azgelişmişliğin Coğrafyası (1965) kitapları ister geçmişe ister o güne dair olsun, o güne kadar çok sayıda ekonomik ve siyasi faktörün "coğrafya içinde" ele alındığını görmeye alışkın olmayan pek çok coğrafyacıyı şaşırtmıştır.

Doğan Avcıoğlu, Sınıf Açısından Azgelişmişlik başlıklı kitabın önsözünde Lacoste'un özgün yanını şöyle vurgulamaktadır: “*Kalkınma davası, her şeyden önce, bu sosyal yapının evrimi içinde anlaşılmasına bağlıdır. Ne var ki, bu yönde ciddi tarihsel, sosyolojik ve ekonomik çalışmalar henüz (1966) başlamaktadır. Yves Lacoste'un araştırması, bu yolda atılmış bir ilk adım sayılabilir*”.

Lacoste söz konusu eserinde şöyle seslenmektedir: “*Bir baskı aracı haline gelen kolektif çerçevelerin parçalanması, artık tek başına bırakılan insan, içinde bireyselleştirilmiş bir hayat serebileceği yeni ekonomik Dünya ile bütünleştirilebilseydi, bir kurtuluş olacaktı. Dram şudur ki, etraflarında eski dayanışmaların yıkıldığını gören bu insanlar, yeni bireyciliklerine temel oluşturabilecek sürekli bir işe sahip olabilmek imkanından yoksundurlar. Kolektivistinin koruması altında, kutsal görevleri devamlı yerine getirerek, grup üyelerinin endişesiz yaşadıkları yoksulluk, yerini sefalet ve birdenbire yalnız kalmış insanın sendelemesine bırakılmaktadır. Kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve çeşitli işleri yapmak gücünden yoksun kalan yalnız insan, değişen Dünyada her türlü maceraya açıktır. Hiçbir değer, ona gerçek gözükmez. Yetersizliğinin ve çöktüğünün farkına vardığı eski Dünyanın değerleri gibi, ona kapalı tutulan*

yeni Dünyanın değerleri de anlamsız kalır. Çifte bir meşru yoksunluk duygusunun kaynağı budur. Atalardan kalma değerlerin kaybı ve hem çok yakın hem de çok uzak olan yeni zenginliklere ulaşmanın imkansızlığı. Üçüncü Dünya yolunu şaşırılmış insanlarla doludur” (Lacoste, 1966).

Lacoste, Az Gelişmiş Ülkeler kitabında (1965) az gelişmişliği teşkil eden özellikler, nüfus problemi, az gelişmişliğin temel sebepleri, az gelişmiş ülke tipleri, gelişme şekilleri ve hedeflerine değinmiştir: “Çağımızın en önemli ve aynı zamanda en dramatik problemi, az gelişmiş ülkeler problemidir. Nispeten yeni olan az gelişmişlik mefhumu, bugün bir ana mefhum olarak görünmesine rağmen henüz tamamen tanımlanmış değildir. Bunun için başlangıçta bir değerlendirme, bir karşılaştırma yapmak gerekteyise de ana kıstaslar ekseriya son derece katiyetten uzaktır. Genellikle, az gelişmişlik mefhumu müphem veya kısmî şekilde tanımlanmaktadır. Böylece, meselâ az gelişmiş bir ülke sadece, bütün tabii kaynaklarından faydalanmayan ülke demek değildir. A.B.D. gibi bir sürü ‘zengin’ memleket geniş kaynaklarından yararlanmıyorlarsa da bu yüzden hiç de az gelişmiş sayılmamaktadırlar. Aynı şekilde, bugün az gelişmiş ülkelerde mevcut şartlar, şimdiki gelişmiş ülkelerin «endüstri devrimi» arifesindeki şartlarının aynı değildir. Bir ülkede kalkınma politikasının tatbiki, orada muhakkak az gelişmişliğin varlığını gerektirmez. Nihayet, her sefalet az gelişmişlik demek değildir. Her ne kadar açlık ve fakirlik az gelişmiş ülkeler halkının büyük bir kısmı arasında hüküm sürüyorsa da sadece bu iki olay, bütün vahametine rağmen az gelişmişliği tayine kifayet etmez. Gerçekten, sadece bu iki kıstasın ele alınması, az gelişmişliği beşeriyet kadar eski bir oluşun haline koyacaktır. Az gelişmiş ülkeler, asırlardan beri içerisinde hiçbir şeyin değişmediği ilkel bölgeler demek değildir” (Lacoste, 1965).

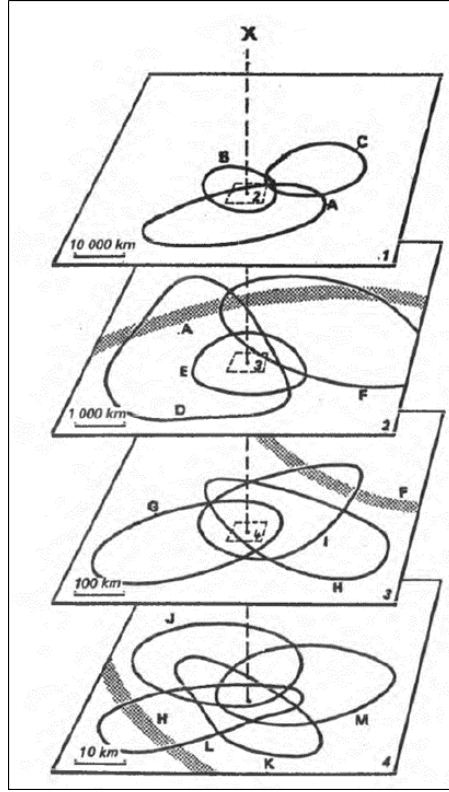
Yves Lacoste, bugün az gelişmiş durumda olan Üçüncü Dünya ülkelerinin sorunlarının sömürgecilik ya da emperyalizm gibi dış etkenlerle açıklanmasına karşıdır. Böyle bir açıklama sömürgecilerle iş birliği yapmış ayrıcalıklı azınlığın rolünü göz ardı etmek anlamına gelecektir. Emperyalizme karşı mücadele etmenin tek yolu, bütün az gelişmiş ülkelerde var olan ayrıcalıklı azınlıktan kurtulmaktır. Çünkü emperyalizm böyle bir azınlığa dayanmadan yaşayamaz (Lacoste, 2019).

2.9. İbni Haldun ve Yves Lacoste: Yves Lacoste, Fas ve Cezayir’de görev yaparken gıyaben tanıştığı İbni Haldun’un sosyal bilimler açısından önemini ifade etmek için *İbni Haldun: Tarih Bilimin Doğuşu, Üçüncü Dünyanın Geçmişi* başlıklı bir kitap hazırlamıştır. Bu kitapta Lacoste şu çarpıcı sözleri dile getirmektedir: “Dikkatle çözümlenmek koşuluyla, İbni Haldun’un yapıtının en özgün ve en önemli yanları, az gelişmişliğin temelindeki nedenlerin incelenmesinde bugün çok büyük bir katkı olarak ortaya çıkıyor. İbni Haldun, Orta çağ’a ilişkin yapıları betimledi; İktisadi, toplumsal ve siyasal evrimi yavaşlatan ya da engelleyen yapıları bunlar. Bu gecikme yabancı güçlerin etkileriyle birleşerek, birkaç yüzyıl sonra sömürgeciliği olanaklı kıldı; sömürgecilikte az gelişmişlik olgusunun ortaya çıkışını belirledi”.

Söz konusu kitap asıl ününü İbni Haldun’un yapıtı ile Üçüncü Dünya’nın geçmişi arasında kurduğu paralellikler sayesinde kazanmıştır. Yves Lacoste’a göre İbni Haldun’un yapıtı Üçüncü Dünya’nın geçmişini anlamamızı sağlayabilecek çok değerli bir kaynaktır. 1960’lı ve 1970’li yıllarda Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) kavramı çerçevesinde yapılan tartışmalar ve o yıllarda Üçüncü Dünya’ya verilen önem de kitabın pek çok ülkede büyük bir ilgi görmesini sağlamıştır.

Lacoste, İbni Haldun’u Aziz Augustinus, Machiavelli ya da Montesquieu ile kıyaslayarak O’nun eserlerini yaşadığımız dönemin sorunlarıyla bağlantılandırıp bugünün kavramlarıyla ele almak, onun düşüncesini aşırı ölçüde modernleştirmek ya da çarpıtmak değil, tam tersine onun düşüncesinin gerçek zenginliğini ortaya çıkarmak olduğu gerçeğini dile getirmiştir.

2.10. Diatopik Düşünme Yöntemi: Diatop, farklı düzeylerdeki mekânsal kümelerin kesişimlerinin analiz şeması şeklinde tanımlanabilir. Bu yöntemi kullanması Lacoste’u diğer coğrafyacılarından ayırmaktadır.

Şekil 4. Lacoste’un diatopik yönteminin şematize edilmesi (Lacoste, 2014).

Lacoste diatopik yöntemi şu şekilde ifade etmektedir: “Bu diyagram, temel olarak iki mekânsal analiz metodunun birleştirilmesi temelinde, karasal mekân düşünme biçimini gösteriyor: bir tarafta, farklı büyüklük düzenlerinin, çeşitli coğrafi bütünlerin gerçeklik içinde sahip olduğu boyutlara göre sistematik olarak birbirinden ayrılması; diğer tarafta ise bu düzeylerin her birinde, aynı büyüklük düzenindeki farklı coğrafi kümelerin çevreleri arasındaki kesişimlerin dikkatli bir şekilde incelenmesi. Bu diyagram üzerinde elbette, matematikçilerin mekânsal olmayan kümeler ve onların kesişimleri hakkındaki teorilerinin ana hatlarını ortaya koyarken yaptığı gibi, kümelere ‘patates’ şeklini keyfi olarak verdim. Fakat elbette coğrafi kümeler, haritalar üzerinde sonsuz derecede değişken çevrelere -daire biçimli (bir şehrin sınırları), lineer (yol, büyük sirkülasyon eksen), parmak biçiminde (nehir şebekesi), “takımadalar” halinde, vs. sahiptir. Şemanın üst kısmındaki plan 1, birinci büyüklük düzenine, boyutlarının en büyüğü on binlerce kilometre ile ölçülen kümelere denk düşer. Bu plan, Yerküre yüzeyinin tamamını temsil eden düzlemyuvarlar planıdır. Bu plan 1’in merkezinde 2 ile işaretlenmiş olan küçük dikdörtgen, büyüklük düzeni 2 için, yani binlerce kilometreyle ölçülen ikinci büyüklük düzenindeki kümelerin kesişimi için keyfi olarak düşünülen dörtkenarın kapsamına denk düşer. Bu plan 2’nin merkezindeki 3 ile işaretlenmiş küçük dikdörtgen,

yüzlerce kilometre ile ölçülen üçüncü büyüklük düzenindeki kümelerin kesişimlerinin analiz edilmesini sağlayan dörtkenarın kapsamına denk düşer. Ve böyle devam eder. Plan 2 üzerinde, örnek olarak, birinci büyüklük düzeyinde olan ve yalnızca birinci analiz düzeyinde tam olarak ele alınabilecek olan A kümesinin çevresinin bir kısmını geniş ve belirsiz bir çizgi ile temsil ettik. Plan 3 üzerinde, sadece ikinci büyüklük düzeyinde tam olarak incelenebilecek olan F kümesinin çevresinin bir kısmını temsil ettik. Bu da böyle devam etmektedir. Yapmamız gereken, yalnızca küme kesişimlerini farklı analiz düzeylerinde dikkate almak değil, aynı zamanda farklı büyüklük düzeylerini birbirine bağlamak gerekir. İşte, birden fazla coğrafi gözlem düzeyinin farklı yerler üzerinden birleştirilmesini göstermek için, Yunanca *dia* (üzerinden) ön eki ve *topos* (yer) kelimelerini birleştirerek 'diatop' adını verdiğim şey budur. Bu şekilde birkaç kilometrelik, yani beşinci büyüklük düzeninden olan bir yerel durum, birinci düzeyle ilişkili bir olgu tarafından etkilenebilir. Örneğin, Kudüs'ün bulunduğu vadi (beşinci düzen) özellikle, Washington'da Pentagonun koruması altındadır, yani menzili birkaç bin kilometre (ikinci düzen) olan İran füzelerinin muhtemel fırlatılmasına karşı gezegen çapındaki boyutlarda (birinci düzen) bir askeri kümenin denetimi altındadır. Belirli bir yerin global düzeydeki coğrafi karakteristik özellikleri, yani bu yerde etkili bir şekilde eylemde bulunmak için dikkate alınması gereken muhtelif kesişimler, farklı büyüklük düzenlerindeki kümelerin birbirine eklenmesine bağlıdır. Bununla birlikte bu yerel olanı küresel olana ve tersine yahut farklı ara planlarla ekleme prensibi, genel kurallara göre değil, duruma ve koşullara göre farklı biçimlerde uygulanır. Stratejik olarak, temsil edildiği büyüklük düzeni ne olursa olsun her coğrafi kümenin, girilen eylemin lehine veya aleyhine olan bir faktöre denk düştüğü düşünülebilir. Bu düşünme biçimleri, yerelden (Kudüs, Batı Şeria) küresele doğru ele alınan İsrail-Filistin çatışmasının gelişimi gibi bir vaka çalışmasıyla gösterilebilir ve bu, daha iyi görmek için, hayli büyük boyutları olan ve renkli bir diatopun hazırlanmasını da içerecektir" (Lacoste, 2014).

SONUÇ

Yves Lacoste'un Türkçe'ye çevrilen kitapları (*Az Gelişmiş Ülkeler, İbni Haldun: Tarih Bilimin Doğuşu, Üçüncü Dünyanın Geçmişi, Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar, Büyük Oyunu Anlamak, Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi*) olsa da Türk bilim dünyasında bilinirliği istenilen düzeyde değildir. Söz konusu kapsamda bu makalenin amacı Türkiye'de Yves Lacoste'un bilinirliğine katkı sağlamaktır. Coğrafyayı farklı okuyan marjinal coğrafyacı Yves Lacoste, fiziki coğrafyacı olarak başladığı akademik hayatına (tarih, sosyoloji, sanat tarihi gibi sosyal bilimler perspektifinden bakan) bir beşerî coğrafyacı olarak devam etmiştir. Diğer bir ifadeyle kendisi hem doğal ortam özelliklerini hem de sosyo-ekonomik-kültürel özellikleri bütüncül olarak irdeleyebilen ender coğrafyacılar arasında yer almaktadır. İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı sonrası Batı Avrupa'da Almanların ilk kez kullandığı jeopolitik kavramından nefret edilirken *Hérodote* adında bir jeopolitik dergisi çıkarması O'nu başka bir entelektüel düzleme taşımıştır. Bu nedenle kendisine "modern Fransız jeopolitiğinin babası" denilmiştir. Yves Lacoste'u coğrafyacılar arasında özgün kılan bir diğer husus ise mazlumların, azgelişmiş ülkelerin sorunlarını güçlü bir şekilde irdelemesidir. Bu kapsamda Vietnam Savaşı sürecinde ABD ordusunun Vietnamlıların aleyhine olacak şekilde coğrafi (özellikle jeomorfolojik) özellikleri gayrinizami bir şekilde kullanması, Lacoste'un güçlü bir muhalefet sergilemesine neden olmuştur. Sözü edilen çerçevede 'Coğrafya her şeyden önce savaş yapmaya yarar. Ancak coğrafya sadece savaş yapmak için değildir' sözünün Lacoste'un emperyalist dünyaya ironik bir mesajı olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Günümüzde jeopolitik teorilerden çok jeopolitik problemlere (jeopolitik boşluk alanlarına) dikkat çeken Lacoste, çözümün söz konusu problemlerin objektif olarak ortaya konması ile bulunabileceğini

ifade etmektedir. Özetle Yves Lacoste Fransız coğrafya ekolünün tarih-coğrafya sentezini aşarak varlığı ret edilen jeopolitik ile coğrafyayı bütüncül şekilde ele alarak egemenlerin coğrafyayı maniple etmelerine güçlü bir şekilde itiraz etmiştir. Söz konusu perspektifle Yves Lacoste’u ezilen halkların mazlumların sözcülerinden birisi olarak görmek mümkündür. Bunlar yanında diatopik düşünme yöntemini kullanması Lacoste’u diğer coğrafyacılardan ayıran özellikler arasında yer almaktadır. Lacoste’un yukarıda kısa içerikleri verilen kitaplarının Türkçe’ye çevrilmesi yerinde bir girişim olacaktır. Bir diğer önerimiz ise Yves Lacoste’un görüşlerine jeopolitik, siyasi coğrafya, uluslararası ilişkiler gibi derslerin içeriklerinde daha fazla yer verilmesidir.

YARARLANILAN ve ÖNERİLEN KAYNAKLAR

Anlı, Ö. F. ve Bekaroğlu, E. (2020). Makro Epistemolojik Tartışmalar Işığında Coğrafya: Stilller, Paradigma(lar) ve Modeller, DTCF Dergisi, 60(1), 278-311

Bilgili, M. (2011). Fransa’da İlk ve Orta Dereceli Okullarda Coğrafya Eğitim ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Calbérac, Y. (2021). Close Reading Michel Foucault's and Yves Lacoste's Concepts of Space Through Spatial Metaphors, Le foucauldien 7, 1(6), 1–21. DOI: <https://doi.org/10.16995/lefou.90>

Hoş, Y.B. (2023). Askeri Coğrafya’nın Önemi ve Başlıca Bileşenleri, V. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi (UCEK-2023) 05–08 Ekim 2023 Özetler Kitabı, 227-228.

<https://www.facebook.com/photo?fbid=1606546532977261&set=a.1604112356554012>,
Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://fr.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9ographie>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.fnac.com/Yves-Lacoste/ia6024/bio#fulldescription>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.revueconflits.com/geopolitique-etat-nation-europe/>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/kisi/93984/yves-lacoste>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://data.bnf.fr/fr/11910512/yves_lacoste/, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://fr.wikipedia.org/wiki/G%C3%A9ographie>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://www.galignani.fr/listeliv.php?base=paper&mots_recherche=Yves+Lacoste, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://en.wikipedia.org/wiki/Yves_Lacoste, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.herodote.org/>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://geoconfluences.ens-lyon.fr/informations-scientifiques/dossiers-thematiques/remue-meninges/yves-lacoste>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.cairn-int.info/publications-of-Yves-Lacoste--3.htm>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://www.editions-ladecouverte.fr/auteur/yves_lacoste-35082.html, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://view.genial.ly/63863392044510001299cae5/presentation-yves-lacoste>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://www.lemonde.fr/livres/article/2018/07/01/les-territoires-d-yves-lacoste-geopolitologue_5323925_3260.html, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://www.herodote.net/Entretiens_avec_le_geographe_Yves_Lacoste-synthese-2987.php, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.revuedesdeuxmondes.fr/yves-lacoste-geographie-a-nouveau-valorisee/>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.lenouveleconomiste.fr/yves-lacoste-la-geopolitique-ca-sert-encore-a-faire-la-guerre-21105/>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

https://www.liberation.fr/livres/2018/04/18/la-geographie-sport-de-combat-d-yves-lacoste_1644292/, Erişim Tarihi: 13.04.2024

<https://www.diploweb.com/Y-Lacoste-La-geographie-ca-sert-d.html>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

Lacoste, Y. (1973). An Illustration of Geographical Warfare: Bombing the Dikes on the Red River, North Vietnam, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8330.1973.tb00502.x>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

Lacoste, Y. (1984). Geography and Foreign Policy, *American Foreign Policy: Attitude and Action*. 4(2), 213-227. <https://www.jstor.org/stable/45349238>

Lacoste, Y. (1993). *Dictionnaire de Geopolitique*, Flammarion: Paris.

Lacoste, Y. (1998). *Coğrafya Savaşmak İçindir*, Çev. Ayşın Arayıcı, Özne Yayınları: İstanbul.

Lacoste, Y. (2001). Hérodote a vingt-cinq ans *Écologie et géopolitique en France. Hérodote: Revue de géographie et de géopolitique*, 100, 3-12.

Lacoste, Y. (2005). Élisée Reclus, une très large conception de la géographicit  et une bienveillante géopolitique, *Hérodote: Revue de géographie et de géopolitique*, 117, 29-52. <https://www.cairn.info/revue-herodote-2005-2-page-29.htm&wt.src=pdf>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

Lacoste, Y. (2006). La question postcoloniale, *Hérodote: Revue de géographie et de géopolitique*, 120, 5-27. <https://www.cairn.info/revue-herodote-2006-1-page-5.htm>

Lacoste, Y. (2007). *Büyük Oyunu Anlamak, Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi*, NTV Yayınları: İstanbul.

Lacoste, Y. (2008). La géopolitique : une histoire contrastée, *La revue pour l'histoire du CNRS [En ligne]*, 22, 1-7. <http://journals.openedition.org/histoire-cnrs/8082>

Lacoste, Y. (2011). The Sahara: Geopolitical Perspectives and Illusions, *Hérodote* 142, 3, 12-41. <https://www.cairn-int.info/revue-herodote-2011-3-page-12.htm&wt.src=pdf>

- Lacoste, Y. (2012a). The Geographical Pivot of History”: A Critical Reading, Hérodote 146-147, 3-4, 139-158. <https://www.cairn-int.info/revue-herodote-2012-3-page-139.htm&wt.src=pdf>
- Lacoste, Y. (2012b). Geography, Geopolitics, and Geographical Reasoning, Hérodote 146-147, 3-4, 14-44. <https://www.cairn-int.info/revue-herodote-2012-3-page-14.htm&wt.src=pdf>
- Lacoste, Y. (2014). Coğrafya Her şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar, Çev. Selim Sezer, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Özgen, N. (2020). Ortadoğu Kavramına Yönelik Zihinsel Tasarımlar. International Journal of Geography and Geography Education (IGGE), 41, 36-58.
- Özgen, N. ve Güngördü, S. (2019). Eleştirel jeopolitik: Yer politikalarını yeniden okumak. B. Gönençgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 913-922) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.085>
- Özgüç, N. ve Tümertekin, E., (2000). Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar. Coğrafyacılar. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özkan, Ö.D. (2003). Kimin Haritası? Sosyal Bilimler ve Haritacılık (Whose Map? Cartography and Social Sciences), 9. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı: Bildiriler, Ankara (pp: 729-737).
- Sevgi, C. (1983). Ekonomik ve Sosyal Coğrafyada Yeni Bir Araştırma Alanı: Azgelişmişliğin Coğrafyası, Ege Coğrafya Dergisi, 1(1), 40-67.